

УДК 378.147:811

Пустовойченко Д.В.

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Анотація. У статті висвітлено особливості інтерактивних методів формування професійної мобільності майбутніх фахівців у процесі вивчення іноземних мов в умовах вищого навчального закладу. Окреслено педагогічні умови професійної мобільності засобами іноземної мови. Окреслено взаємозалежність професійної мобільності і компетентності. Виявлено, що процес вивчення дисципліни з іноземної мови направлений на формування елементів загальнокультурних і професійних компетенцій. Саме сукупність компетенцій в майбутньому визначатиме рівень професійної підготовки майбутніх фахівців, ступень їх готовності до професійної само визначеності та професійної діяльності, а застосування інтерактивного методу сприяє розвитку комунікативних умінь і навичок. Визначено, що використання інтерактивних методів в процесі вивчення іноземних мов сприяє пробудженню у студентів інтересу до вивчення мови; розвиває вміння працювати в команді, формує життєві і професійні навички, підвищує мотивацію до досягнення успіху в поставленій меті.

Ключові слова: професійна мобільність, комунікативна компетентність, професійна компетенція, інтерактивні методи, іноземні мови, міжкультурна комунікація.

Pustovoichenko Daria

Mykolaiv V.O. Sukhomlunskyi National University

INTERACTIVE METHODS OF FORMING PROFESSIONAL MOBILITY OF FUTURE SPECIALISTS IN THE PROCESS OF FOREIGN-LANGUAGE LEARNING

Summary. The article outlines the features of interactive methods of forming professional mobility of future specialists by means of foreign languages. Interactive teaching helps to intensify the learning process, develops deep inner motivation, provides opportunities for intellectual and creative development, reveals initiative, develops communicative skills. Therefore, the use of this type of training is an integral part of the professional training of future specialists. Professional mobility serves as a criterion for assessing the effectiveness for future specialist's professional development. Realization of the main directions in improving the process of forming the professional mobility of future specialists contributes to the continuous development of their personal and professional potential. The study of foreign languages, in the context of intercultural paradigm, has a great personality development potential. It is determined that professional mobility and competence are interdependent. The pedagogical conditions of professional mobility by means of foreign languages are outlined. It is determined that in the process of professional mobility formation it is necessary to highlight personal characteristics that ensure human mobility, activity, creativity, flexibility. It is revealed that the process of studying foreign languages is aimed at forming elements of general cultural and professional competences. It is the totality of competency data that will determine the level of professional training of future specialists, the level of their readiness for professional self-determination and professional activity, and the use of interactive methods contributes to the development of communicative skills and abilities. The spectrum of directions of the formation of intercultural communicative competence in conditions of teaching foreign languages is considered.

Keywords: professional mobility, communicative competence, professional competence, interactive methods, foreign languages, intercultural communication.

Постановка проблеми. Інтеграція українського суспільства до міжнародного соціально-економічного, інформаційного, культурного простору зумовлює потребу в ефективній дидактичній технології, що забезпечувала б неперервну взаємодію співучасників навчання, умотивоване залучення їх до навчально-виховного процесу.

На думку Л.Л. Сушенцевої, для культурної глобалізації характерне зближення ділової і споживчої культур між різними країнами світу, широке використання англійської мови для міжнародного спілкування, стрімке розширення мережі Інтернет для одержання інформації та спілкування, а також зростання міжнародного туризму [5, с. 46].

Однією з найважливіших сфер людської діяльності постає професійна діяльність, у зв'язку з чим актуальним стає вивчення професійної

мобільності як інтегрованої характеристики особистості. А в контексті сучасної української освіти це особливо актуально при переході до системи підготовки фахівців. Так, С.Б. Ступіна відзначає, що сучасна орієнтація освіти на формування компетенцій як готовності і здатності людини до діяльності та спілкування передбачає створення дидактичних і психологічних умов. Одним із сучасних напрямків «активного навчання» є інтерактивне навчання. Інтерактивне навчання передбачає відмінну від звичної логіку освітнього процесу, не від теорії до практики, а від формування нового досвіду до його теоретичного осмислення через застосування. Інтерактивна модель навчання найефективніша в додатковій професійній освіті, неформальній освіті дорослих, оскільки дорослі мають великий життєвий і професійний досвід [4, с. 17].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В розробку теоретичних основ формування професійної мобільності фахівців значний внесок зробили педагоги-науковці: А. Ващенко, Є. Іванченко, Н. Кожемякіна, Л. Меркулова, О. Нікітіна, С. Савицький та ін. Проблеми компетентності та професіоналізму і досягнення професійного рівня розглянуті в дослідженнях вчених А. Деркача, А. Бодалева, А.К. Маркової, Н.В. Кузьміної та ін.

Мета статті. Метою цієї роботи є вивчення інтерактивних методів формування професійної мобільності майбутніх фахівців засобами іноземних мов. Професійна мобільність майбутнього спеціаліста розглядається як інтегрована характеристика особистості, що визначає готовність до професійної діяльності і в свою чергу зумовлюється успішною реалізацією міжкультурної комунікативної компетентності. Позитивні результати навчання можуть бути досягнуті шляхом використання різних видів, методів, серед яких обов'язково повинні бути інтерактивні методи.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не має сумніву той факт, що підхід кожного вченого до реалізації цієї проблеми своєрідний і має право на подальший його розвиток. Однією з найважливіших сфер людської діяльності постає професійна діяльність, у зв'язку з чим актуальним стає вивчення професійної мобільності. Формування компетенцій можливо тільки через відповідний досвід діяльності та спілкування, і такий досвід може бути отриманий саме в режимі інтерактивного навчання.

Виклад основного матеріалу. Формування професійної мобільності майбутніх фахівців в умовах єдиного європейського освітнього простору відкриває нові можливості не тільки для здобуття освіти, а й для формування європейського ринку праці.

На думку Л.Л. Сушенкової, проблема професійної мобільності постала перед людиною у зв'язку з необхідністю пристосовуватись до нових умов діяльності, пов'язаних з процесами диференціації та інтеграції у професійній діяльності [5, с. 11].

У психолого-педагогічній літературі при розгляді процесу формування і розвитку професіоналізму використовуються два поняття: компетентність і компетенція. Компетентність і компетенція є взаємодоповнючими і взаємообумовленими поняттями: компетентна людина, що не володіє компетенцією, не може в повній мірі і в соціально-значущих аспектах її реалізувати [3].

Процес вивчення дисципліни з іноземної мови направлений на формування елементів загальнокультурних і професійних компетенцій. Саме сукупність даних компетенцій в майбутньому визначатиме рівень професійної підготовки майбутніх фахівців, ступень їх готовності до професійної само визначеності та професійної діяльності.

Професійна мобільність і компетентність взаємозалежні. Професійні компетенції, що становлять фундамент професійної компетентності, є фактором формування професійної мо-

більності, а професійна мобільність сприяє формуванню професійної компетентності.

Слід визначити наступні фактори, що сприяють процесу розвитку міжкультурної комунікативної компетенції у майбутніх фахівців у процесі вивчення іноземної мови і позитивно впливають на становлення їхньої готовності до майбутньої професійної діяльності: створення освітнього середовища; стимулювання у студентів потреби у саморозвитку та самовдосконаленню; інформаційно-комунікаційні технології, Інтернет.

Вивчення іноземних мов та їх використання як засобу міжнародного спілкування сьогодні неможливо без глибокого і різнобічного знання культури носіїв цих мов, їхнього менталітету, національного характеру, способу життя, бачення світу, звичаїв, традицій тощо [1].

Для успішного формування професійної мобільності необхідно виділити особистісні характеристики, що забезпечують мобільність людини. До їх числа відносяться активність, комунікативність, креативність, гнучкість, адаптивність. Поняттю «професійна мобільність» властива категорія адаптації, а саме готовність до професійної діяльності, оволодіння її змістом і формою на рівні, достатньому для самостійної роботи, готовність до прийняття системи цінностей, характерних для даного прошарку суспільства.

Володіння іноземними мовами сприяє процесу розширення світогляду особистості студента, активізації культурного освоєння світу, що сприяє комунікації культур і професійному зростанню та вдосконаленню знань студентів.

Мова людини є засобом осмислення цього світу. Опанування іноземної мови – залучення до іншої культури розглядається як діалог двох культур в загальному форматі міжкультурного спілкування.

На думку С.Г. Тер-Мінасової, «міжкультурна комунікація» являє собою особливу форму комунікації двох або більше представників різних культур, в ході якої відбувається обмін інформацією та культурними цінностями взаємодіючих культур. Вивчення іноземних мов та їх використання як засобу міжнародного спілкування сьогодні неможливо без глибокого і різнобічного знання культури носіїв цих мов» [6, с. 95].

Добре володіння іноземною мовою дозволяють майбутньому фахівцю ефективно здійснювати професійну діяльність у своїй сфері: працювати з зарубіжною літературою, виступати з доповіддю або повідомленням, брати участь в дискусії іноземною мовою, виконувати усний або письмовий переклад літератури за професійним спрямуванням. Це значно підвищить рівень мовної підготовки майбутнього фахівця.

Знання іноземних мов стає не просто важливим фактором, а навіть життєвою необхідністю. В процесі вивчення іноземних мов передбачається активне використання різних методів навчання. Серед таких методів слід окреслити інтерактивну модель навчання.

Інтерактивна модель навчання відображає постійну взаємодію викладача зі студентами і студентів з однокласниками. Відбувається спілкування всіх учасників колективу. Для вирішення навчальних завдань викладач за даною мо-

деллю навчання використовує такі інтерактивні форми: дебати, ділові та рольові ігри, навчальні групові дискусії, мозковий штурм, круглий стіл, фронтальне опитування, фокус-групи, тренінги; аналіз конкретних, практичних ситуацій.

Термін «інтерактив» (від «inter» – взаємний, «act» – діяти) – означає взаємодіяти, перебувати в режимі бесіди, діалогу з будь-ким. На відміну від активних методів, інтерактивні орієнтовані на більш широку взаємодію студентів не тільки з викладачем, але й один з одним і на домінування активності студентів в процесі навчання. Місце викладача на інтерактивних заняттях зводиться до напрямку діяльності студентів на досягнення цілей заняття.

Інтерактивне навчання сприяє активізації передового досвіду, обміну знаннями та досвідом, становленню нового професійного мислення, придбання конструктивної позиції в щодо нововведень, пробудження почуття нового, творчого підходу до використання чужого досвіду, формування критичної самооцінки власної практики тощо.

Інтерактивне навчання дозволяє вирішувати одночасно кілька завдань, головною з яких є розвиток комунікативних умінь і навичок. Це допомагає встановленню емоційних контактів між студентами, формується вміння працювати в команді, прислухатися до думки своїх товаришів, що розвиває толерантність, забезпечує високу мотивацію, міцність знань, творчість і фантазію, комунікабельність, активну життєву позицію, цінність індивідуальності, свободу самовираження, акцент на діяльність, взаємоповага і демократичність.

Основними складовими інтерактивних занять є вправи і завдання, які виконуються студентами. Важлива відмінність інтерактивних вправ і завдань від традиційних в тому, що виконуючи їх, майбутні фахівці не стільки закріплюють раніше вивчений матеріал, скільки вивчають новий. Таким чином, організовуючи навчальний процес, який спирається на використання інтерактивних методів навчання, треба заохочувати до процесу пізнання всіх студентів групи.

Проаналізуємо деякі інтерактивні форми, які використовує викладач на заняттях з іноземної мови.

Лекція-дискусія і лекція-бесіда передбачають безпосередній контакт з аудиторією, дозволяє студентам сфокусуватись на найбільш важливих питаннях теми, визначати зміст і темп викладу з урахуванням специфіки аудиторії, розширювати коло думок студентів, використовувати колективний досвід і знання.

Для проведення дискусії педагог створює і підтримує певний рівень взаємин студентів – стосунки доброзичливості і відвертості, тобто управління дискусією з боку педагога носить комунікативний характер.

Під тренінгами розуміють процес отримання навичок і умінь в будь-якій області за допомогою виконання послідовних завдань, дій або ігор, спрямованих на досягнення напрацювання і розвитку необхідного досвіду.

Мета методу аналізу конкретних, практичних ситуацій (case study) – навчити сту-

дентів аналізувати інформацію, виявляти ключові проблеми, вибирати альтернативні шляхи розв'язання і формулювати програми дій. По відношенню до інших технологій навчання кейс-метод можна уявити як складну систему, в яку інтегровані інші, більш прості методи пізнання, а саме: моделювання, уявний експеримент, методи опису, дискусії, ігрові методи тощо. Цей метод дозволяє в порівнянні з традиційною методикою навчання розвивати творчі здібності студентів, сприяє формуванню серед майбутніх фахівців, таких якостей, як ініціативність і самостійність.

Робота в малих групах дає всім студентам можливість брати участь в роботі, практикувати навички співробітництва, міжособистісного спілкування (зокрема, вміння активно слухати, виробляти спільну думку).

Брейнстормінг застосовується, коли потрібно з'ясувати інформованість або ставлення учасників до певного питання. Можна застосовувати цю форму роботи для отримання зворотного зв'язку.

Дебати – вільне висловлювання, обмін думками з запропонованого студентами тематичної тези. Учасники даного методу наводять приклади, аргументують, логічно доводять, пояснюють, надають інформацію тощо. Дебати сприяють формуванню та відстоюванню власних позицій; вдосконалюють ораторську майстерність і вміння вести діалог.

Добре володіння іноземною мовою дозволяють майбутньому фахівцю ефективно здійснювати професійну діяльність у своїй сфері: працювати з зарубіжною літературою, виступати з доповіддю або повідомленням, брати участь в дискусії іноземною мовою, виконувати усний або письмовий переклад літератури за професійним спрямуванням. Це значно підвищить рівень мовної підготовки майбутнього фахівця. Робота студентів в рамках окресленої дисципліни дозволяє їм краще сприймати інформацію із зарубіжних джерел, розуміти теоретичні та методологічні положення і принципи зарубіжної психології, і звісно сприяє професійному зростанню, вдосконаленню знань студентів.

Висновки і пропозиції. Отже, професійна мобільність виступає критерієм оцінки результативності професійного розвитку спеціаліста. Реалізація основних напрямків щодо вдосконалення процесу формування професійної мобільності майбутніх фахівців сприяє безперервному розвитку їх особистісного та професійного потенціалу.

Використання інтерактивних методів в процесі вивчення іноземних мов має великий потенціал, оскільки сприяє ефективному засвоєнню навчального матеріалу і забезпечує максимальну активність студентів в навчальному процесі. Інтерактивне навчання сприяє активізації навчально-пізнавального процесу, формуванню глибокої внутрішньої мотивації, надає можливості для інтелектуального та творчого розвитку, розвиває комунікативні вміння. Тому використання саме цього виду навчання є невід'ємною частиною процесу професійної підготовки майбутніх фахівців.

Список літератури:

1. Артемчук Т.О. Про сучасні підходи до вивчення і викладання іноземних мов. Рідна школа. 2003. № 9. С. 46–47.
2. Рудик П.А. Мотивы поведения деятельности. Москва, 1988. 136 с.
3. Сайтарли І.А. Культура міжособистісних стосунків : навч. посібн. Київ : Академвидав, 2007. 240 с.
4. Ступина С.Б. Технологии интерактивного обучения в высшей школе : Учебно-метод. пособие. Саратов, 2009. 52 с.
5. Сушенцева Л.Л. Формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних закладах: теорія і практика : монографія / Н.Г. Ничкало. Кривий Ріг, 2011. 439 с.
6. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. Москва, 2000. 624 с.

References:

1. Artemchuk T.O. (2003). Pro suchasni pidkhody do vyvchennia i vykladannia inozemnykh mov [On modern approaches to the study and teaching of foreign languages]. *Ridna shkola*, no. 9, pp. 46–47.
2. Rudik P.A. (1988). *Motivy povedeniya deyatel'nosti* [Motives of activity]. Moscow : Nauka. (in Russian)
3. Saitarly I.A. (2007). *Kultura mizhosobystisnykh stosunkiv* [Culture of interpersonal relations] : navch. posibn. Kyiv : Alma-mater.
4. Stupina S.B. (2009). *Tekhnologii interaktivnogo obucheniya v vysshey shkole* [Interactive teaching technologies in higher education]. *Uchebno-metod. posobiye*. Saratov : Nauka. (in Russian)
5. Sushenceva L.L. (2011). *Formuvannia profesiinoi mobilnosti maibutnikh kvalifikovanykh robitnykiv u profesiino-tekhnichnykh zakladakh: teoriia i praktyka* [Formation of professional mobility of future skilled workers in vocational schools: theory and practice] monografiya / N.G. Nychkalo. Kryvyj Rig : Vydavnychyj dim.
6. Ter-Minasova S.G. (2000). *Yazyk i mezhkul'turnaya kommunikaciya* [Language and intercultural communication]. Moscow : Slovo. (in Russian)